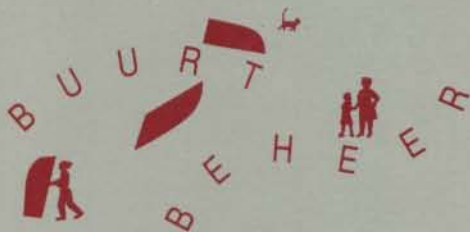

EEN BUNDEL MET VERSLAGEN
VAN DE WERKCONFERENTIE
GEHOUDEN OP VRIJDAG 13 MAART 1992
TE DORDRECHT

"Een aanpak van veel voorkomende criminaliteit op een geografisch afgebakend gebied door middel van een samenhangend pakket van maatregelen, waarbij wordt samengewerkt door gemeentelijke afdelingen en diensten, politie, justitie, maatschappelijke organisaties en bewoners/gebruikers."

& CRIMINALITEITSPREVENTIE

g2/22

Bundel met verslagen naar aanleiding van de Werkconferentie Buurtbeheer en Criminaliteitspreventie gehouden op 13 maart 1992 te Dordrecht.

Aanleiding voor deze conferentie was:

Het ministerie van Justitie subsidieert sinds anderhalf jaar in twaalf gemeenten projekten criminaliteitspreventie die in het kader van een of andere vorm van buurtbeheer uitgevoerd worden.

Vanuit verschillende gemeenten werd de behoefte geuit om praktijkervaringen uit te wisselen. Dordrecht was van plan een studiedag te organiseren over criminaliteitspreventie en buurtbeheer. Dit heeft ertoe geleid dat het ministerie van Justitie samen met de twaalf gemeenten deze werkconferentie in Dordrecht heeft georganiseerd.

Een conferentie met als doel:

Onderlinge informatie-uitwisseling over organisatieknelpunten en oplossingen in de twaalf gesubsidieerde steden. Het Directoraat Criminaliteitspreventie (DCP) en het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), beide van het ministerie van Justitie, hebben de bedoeling en de wijze van evalueren uitgelegd. Het onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners heeft de eerste resultaten van haar onderzoek in de steden gepresenteerd.

Uit elf van de hierboven genoemde twaalf gemeenten, hebben ruim honderd personen deelgenomen. De deelnemers waren personen die direct betrokken zijn bij buurtbeheer, maar niet uit de bewonersorganisaties kwamen.

Het blijkt dat er binnen de Gemeenten enorm veel initiatieven aanwezig zijn, waarbij de ene gemeente soms wat verder is in de uitwerking dan de andere gemeente. Tijdens de conferentie was dit duidelijk te merken aan de wijze waarop iedereen met elkaar aan het converseren was. Naast het plenaire gedeelte was er discussie in de vijf workshops.

Voor diegene die op deze conferentie niet aanwezig konden zijn, of graag zouden willen weten wat de discussie in de andere workshop voor resultaat heeft gehad, zie hier het verslag.

Dordrecht, 13 april 1992

Verslag Werkconferentie 13 maart 1992

INHOUD :

Inleiding 1.: Marjan Wijn (DCP) "Waarom Justitie in deze 12 gemeenten projecten heeft gesubsidieerd".

Inleiding 2.: Marianne Junger (WODC). Uitleg over evaluatieonderzoek.

Inleiding 3.: Paul van Soomeren. "Knelpunten en oplossingen in de 12 gemeenten, een eerste stand van zaken van de projecten".

Workshop 1 : Werkgelegenheid

Workshop 2 : Bewonersactiviteiten

Workshop 3 : Overlast Jongeren, waaronder specifieke buitenlandse

Workshop 4 : Organisatie Buurtbeheer

Workshop 5 : Buurtkenmerken

Deelnemerslijst Werkconferentie 13 maart 1992

De betrokkenheid van het Ministerie van Justitie bij buurtbeheer: "Waarom Justitie in deze 12 gemeenten projecten heeft gesubsidieerd".

Marjan Wijn

1. Achtergronden van het buurtbeheerbeleid.

Begint in 1985, toen het Justitiebeleidsplan Samenleving en Criminaliteit verscheen met zijn voorstellen voor een preventieve aanpak van de veel voorkomende criminaliteit. Tegelijkertijd werd een interdepartementale Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit ingesteld, die o.m. de toedeling van subsidies aan proefprojecten moest bewaken (de pot van 45 miljoen gulden).

5 jaar lang -van '85 tot '90- zijn in totaal 250 projecten in het land gesubsidieerd en onderzocht. Resultaten zijn vastgelegd in het eindrapport van de stuurgroep, april vorig jaar verschenen.

Een aantal projecten is - met wisselend succes- uitgevoerd in buurten of wijken waar sprake was van een verhoogde concentratie van veel voorkomende crimi of van angst voor crimi. Sommige projecten waren gericht op het treffen van bouwkundige of technische maatregelen in wijken of woningcomplexen, andere juist op het sociaal beheer.

De beste ervaringen zijn opgedaan met een combinatie daarvan, een integrale aanpak van criminaliteit, zoals die in een paar gemeenten is uitgetoetst (Delft, Deventer, Groningen).

Bij een integrale aanpak worden verschillende maatregelen, gericht op een veilige woonomgeving, gelijktijdig toegepast: bijv. versterking toezicht (huismeesters, pleinwachters), snelherstelschade, buurtpreventie, stimuleren van bewonerscommissies, activiteiten voor jongeren, lik-op-stuk aanpak, afsluiten van portieken en brandgangen enz.

Kortom: een combinatie van dadergerichte en slachtoffergerichte maatregelen, maar ook maatregelen om de gelegenheid tot het plegen van delicten te verminderen, w.o. technische en bouwkundige aanpassingen en om toezicht te versterken. Vooral effectief als de maatregelen een grote onderlinge samenhang vertonen en gedragen worden door alle betrokken instanties.

Door allerlei aanloopproblemen van de experimentele projecten zijn ze onvoldoende van de grond gekomen om definitieve conclusies te kunnen trekken over wat wel en niet werkt.

Wel zijn er op basis van de stuurgroepervaringen een aantal voorwaarden te noemen, waaraan integrale buurtprojecten moeten voldoen om een kans van slagen te hebben:

1. Zo moet een project een samenhangend pakket van maatregelen omvatten, gebaseerd op een grondige analyse van de lokale omstandigheden en criminaliteitsproblemen;
2. De maatregelen moeten een voldoende breed draagvlak hebben in de lokale samenleving (bewoners, gemeentelijke diensten, politie, maatsch. organisaties enz).
3. De bewoners moeten vanaf het begin bij het bedenken en uitvoeren van de maatregelen betrokken zijn; en
4. De maatregelen moeten vooral gericht zijn op de problemen zoals die door betrokken bewoners worden ervaren.

De stuurgroep is inmiddels opgeheven, maar het preventiebeleid is structureel ingepast in de organisatie van de meest betrokken departementen: Justitie en Binnenlandse Zaken.

Justitie (Directie Criminaliteitspreventie) wil verder experimenteren op dit terrein, om te weten welke combinatie van maatregelen onder welke omstandigheden nu het meest effectief is. Daarom is subsidie uitgetrokken om drie jaar lang in twaalf gemeenten buurtprojecten te ondersteunen, gericht op vermindering van criminaliteit.

De integrale aanpak op wijk- of buurniveau (of preventief buurtbeheer) is daarmee een van de speerpunten van het beleid van het ministerie van Justitie voor de komende jaren geworden.

2. Relatie crimipreventie/sociale vernieuwing.

Zo komen we van criminaliteitspreventie op de brede, buurtgerichte beheeraanpak uit. Maar buurtbeheer heeft ook andere wortels, zoals die van de volkshuisvesting en R.O. Daar zag men hoe in sommige wijken de mooie nieuwe woningen in hoog tempo verloederden, omdat de stadsvernieuwing geen follow-up kreeg in de vorm van goed beheer van de woningen en vooral van de woonomgeving.

In de sociale vernieuwing komen deze lijnen bij elkaar en komt er aandacht voor de leefbaarheid in bepaalde wijken, waar allerlei problemen, inclusief criminaliteit, geconcentreerd zijn.

De integrale aanpak van criminaliteit is de bijdrage van Justitie aan de sociale vernieuwing. De doelstellingen van sociale vernieuwing en van criminaliteitspreventie zijn gedeeltelijk overlappend. Er is sprake van een wederzijdse afhankelijkheid: sociale vernieuwing kan bijdragen aan omstandigheden die uit het oogpunt van criminaliteitspreventie gunstig zijn (zoals versterking van de binding van mensen aan de samenleving) en maatregelen in de sfeer van criminaliteitspreventie kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van sociale vernieuwing. Immers, in een veiliger samenleving zullen minder belemmeringen bestaan voor deelname aan de samenleving.

3. Keuze van de wijken

Bij de keuze van de twaalf gemeenten speelde de sociale vernieuwing een grote rol: conform de afspraken in dit kader is voorrang gegeven aan de 37 startgemeenten, met wie een convenant is afgesloten.

Van de 37 startgemeenten hebben er 36 een aanvraag ingediend voor ondersteuning van de buurtprojecten. Gelet op het beperkte budget, 2,5 miljoen per jaar, heeft een selectie moeten plaatsvinden. Dit gebeurde conform de criteria, zoals die in de circulaire vermeld stonden. Belangrijke criteria zijn o.m.:

1. de integraliteit van de voorgestane aanpak,
2. de organisatie en betrokkenheid van gemeente, politie, bewoners en instellingen in de buurt (draagvlak!) en
3. de evalueerbaarheid van projecten.

Rangorde gemaakt, dat betekent niet dat de projecten 13 t/m 36 slecht waren, maar wel minder.

Ook bij de projecten die we subsidiëren is niet in alle gevallen de hele aanvraag gehonoreerd. Daar is een selectie gemaakt van de meest relevante projectonderdelen, waarbij het integrale karakter van het project voorop staat.

Rotterdam en Dordrecht nemen een aparte positie in; de afspraken met hun zijn ouder en de projecten lopen langer dan in andere gemeenten. Dit komt doordat er vóór dat er sprake was van een circulaire reeds vergevorderde besprekingen met deze gemeenten waren om daar integrale projecten op te zetten.

4. Wat verwachten we van deze buurtbeheerprojecten?

Twee einddoelen: minder criminaliteit en/of minder onveiligheidsgevoelens. Doel/middelenketen moet gericht zijn op criminaliteitsreductie; alleen maar schoon of gezellig -hoe belangrijk ook- is voor ons niet voldoende.

Evaluatie is dan ook van groot belang, om over een aantal jaren uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van de integrale aanpak en over de omstandigheden waaronder zo'n aanpak de beste kansen op succes biedt. Criminaliteitspreventie i.h.a. en zeker buurtbeheer gericht op criminaliteitspreventie is een vrij nieuw beleidsterrein. Essentie van de rol van de rijksoverheid is dit beleid te stimuleren door het laten uitvoeren van een aantal experimenten met het oog op de beleids- en methodieontwikkeling, die bij gebleken succes elders toepasbaar is. Een noodzakelijke voorwaarde daarvoor is een wetenschappelijk verantwoorde evaluatie van deze experimenten en de verschillende maatregelen die daarin worden toegepast. Daarom wordt er een brede, maar beperkte proces- en effectevaluatie gehouden in alle 12 gemeenten, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij wat er al binnen de gemeenten gebeurt (stalenboek voor de vergelijkbaarheid). Daarnaast evalueren we in drie gemeenten (wijken) diepgaander en wordt ingezoomd op interessante maatregelen.

Soms vinden mensen evalueren maar zonde van de tijd. Maar toch; maatregelen kunnen op het oog nog zo goed verlopen, maar als dat niet is af te lezen aan de effecten, kan je twifelen over het nut. Als je van te voren de doelen, middelen en werkwijze beschrijft, kun je achteraf nagaan of dat wat je wilde ook is bereikt en of de werkwijze wel effectief is geweest. Hoeven geen uitgebreide verhalen te zijn, moet wel even over nagedacht worden.

5. Financiering

In het kader van de decentralisatie-operatie worden de middelen bestemd voor gemeentelijke projecten op het gebied van bestuurlijke preventie ingebracht in de brede doeluitkering sociale vernieuwing als voorloper van het fonds s.v. Over de gevolgen van deze overheveling wordt nog overleg gevoerd tussen Binnenlandse Zaken en Justitie.

De gemeenten zullen daarover zo snel mogelijk individueel bericht ontvangen.

CRIMINALITEITSPREVENTIE VIA
BUURTBEHEER

EERSTE RESULTATEN VAN EEN SLACHTOFFERSTUDIE GEHOUDEN IN
IN DE BENNEKEL (EINDHOVEN), MALBURGEN (ARNHEM) EN
DE DIAMANTBUURT (AMSTERDAM)

6 april 1992

Marianne Junger
Daphne Ahrendt

Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum
Ministerie van Justitie
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

1. Inleiding

Het Ministerie van Justitie financiert (via de Directie Criminaliteitspreventie, DCP) vanaf 1991 en voor de tijd van drie jaar, in 12 gemeenten 18 projecten ter bestrijding van de criminaliteit. De doelstelling van deze projecten is "criminaliteitspreventie via buurtbeheer". De projecten beogen een reductie van de criminaliteit en de angst voor criminaliteit en een verbetering van de leefomgeving door middel van een integrale aanpak van de problemen op het niveau van de buurt. Er worden in totaal 18 projecten in 12 gemeenten gesubsidieerd. In opdracht van de Directie Criminaliteitspreventie (DCP) wordt door het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de effecten van de buurtbeheer-projecten. Aangezien niet alle projecten even intensief kunnen worden onderzocht zijn er drie projecten uitgekozen waarvan een relatief uitgebreid onderzoek plaats vindt. Gekozen is voor de projecten te Amsterdam (Diamantbuurt in de Pijp), Eindhoven (De Bennekel) en Arnhem (Malburgen-Oost en Malburgen-West).

In deze presentatie worden de eerste resultaten van het WODC-onderzoek gepresenteerd. Later in het jaar zal door het WODC een uitgebreidere rapportage volgen.

2. Het onderzoek

Besloten is om een panel-onderzoek te verrichten. Hierbij worden steekproeven van bewoners in de drie experimentele gebieden en in drie controle gebieden geïnterviewd bij aanvang en bij het einde van het project. De eerste enquête dient om vast te stellen wat de stand van zaken is met betrekking tot de situatie in de buurten. Na twee jaar wordt een tweede enquête gehouden om te beoordelen in hoeverre de situatie in de wijken is veranderd. Bij deze tweede enquête worden in principe dezelfde mensen geïnterviewd.

De onderzochte gebieden

De steekproeven zijn afkomstig uit de experimentele buurten en uit drie controle gebieden. Het was de bedoeling om, als controle gebied, buurten te kiezen die globaal vergelijkbaar zouden zijn wat betreft het niveau van de criminaliteit en de vervuiling, en eventueel wat betreft sociaal-economische samenstelling (bijvoorbeeld het aantal etnische minderheden en het aantal werklozen). Per stad is het controlegebied op een verschillende manier samengesteld, afhankelijk van de beschikbare informatie en de adviezen van de onderzoekers van de gemeentelijke onderzoeksbureaus. De keuze van de controle gebieden is als volgt gebeurt.

Amsterdam: De experimentele buurt in Amsterdam, namelijk de Diamantbuurt van de Pijp, is een onderdeel van de 19e eeuwse gordel in Amsterdam. Dit gebied ligt -als een gordel- rond het centrum van de hoofdstad. Als controlegebied voor de Diamantbuurt is, op aanraden van het Bureau Onderzoek en Statistiek van de Gemeente Amsterdam, gekozen om de overige

gebieden van de 19e eeuwse gordel te gebruiken voor de controle gebied.¹

Eindhoven: Voor de keuze van de controle gebieden in Eindhoven is vooral gekeken naar het aantal inbraken per wijk. Inbraak leek een geschikt misdrijf om wijken naar de omvang van de criminaliteit te ordenen omdat het meestal duidelijk is dat het delict in de aangewezen wijk plaats vindt terwijl dit voor andere misdrijven niet noodzakelijk het geval is (zo kunnen autodiefstal of mishandeling bijvoorbeeld overal gebeuren en zijn deze misdrijven dus moeilijker te lokaliseren).

Arnhem: De keuze voor de controle wijken is in Arnhem gedaan door de afdeling Beleid en Onderzoek van de gemeente Arnhem.² Als controle gebied zijn de sociaal-economisch zwakkere wijken gekozen. Dit zijn de gebieden die in Arnhem als "wijkbeheer-gebied" zijn aangewezen, het centrum van de stad en een aantal andere wijken. In Arnhem is tevens, op verzoek van de gemeente-politie een steekproef getrokken uit de overige buurten van de stad. Dit is gedaan omdat op deze manier informatie beschikbaar komt voor de gehele stad. Deze overige gebieden worden aangeduid als "Arnhem, overige wijken" of "rest". Het gaat om buurten waar de naar verhouding welgestelde inwoners van Arnhem wonen. Deze groep vormt een interessante vergelijkingsgroep ten opzichte van de andere onderzochte groepen die allen in sociaal-economische opzicht relatief zwak zijn.

Leeftijdsgrenzen: Om een zo representatief mogelijke steekproef te verkrijgen zijn de leeftijdsgrenzen vrij ruim gekozen: van 15 jaar tot en met 85 jaar oud.

Steekproefomvang: Om praktische redenen moest de steekproefomvang enigszins beperkt blijven. Aangezien de buurtomvang in Eindhoven en Amsterdam vrij gering is in verhouding tot het aantal te realiseren gesprekken is het aantal geplande interviews wat lager gesteld in de controle gebieden dan in de experimentele wijken. De bedoeling was om in Amsterdam en Eindhoven 450 interviews te realiseren in de controle wijk en 390 in de experimentele wijk. In Arnhem was de experimentele buurt groter dan de andere twee experimentele wijken en is het aantal geplande interviews in elke groep gelijk gehouden: 420 interviews per groep. Bij elkaar is gestreefd naar 2940 gerealiseerde interviews. Dit aantal is echter niet helemaal gehaald. In Arnhem zijn 51 respondenten minder ondervraagd dan gepland, in Amsterdam 34 en in Eindhoven 7. In totaal is dit 92 interviews minder dan bedoeld hetgeen betekent dat er van 2848 respondenten informatie beschikbaar is.

¹ Veel dank aan Jeroen Slot van de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam voor zijn hulp en advies bij het samenstellen van de steekproef.

² Veel dank aan Paul Bosch van de afdeling Beleid en Onderzoek van de gemeente Arnhem.

Schema 1. Overzicht van de experimentele buurten en de controle gebieden

	Experimentele buurt	Controle buurten
Amsterdam	Diamantbuurt (de Pijp) (9.357 inwoners ¹)	* Westerpark, Oud-West, Oost en Zeeburg. (123.252 inw. ¹)
Eindhoven	De Bennekel (3.636 inwoners ²)	* 26 wijken waar relatief veel criminaliteit voorkomt
Arnhem	Malburgen-Oost Malburgen-West (1.425 inw. 15 jr. e.o.)	* Wijkbeheer gebieden en aantal niet-wijkbeheer gebieden (inw. 49.170 inw. 15 jr. e.o.) * Arnhem overige gebieden (50.601 inw. 15 jr. e.o.)

¹ op 1 januari 1990

² op 31 december 1989

Non-respons: In Eindhoven en in Arnhem schommelt de respons tussen 60% en 69%. In Amsterdam is dit helaas lager: 52% van de benaderde respondenten stemde toe in interview.

3. Samenvatting van de resultaten.

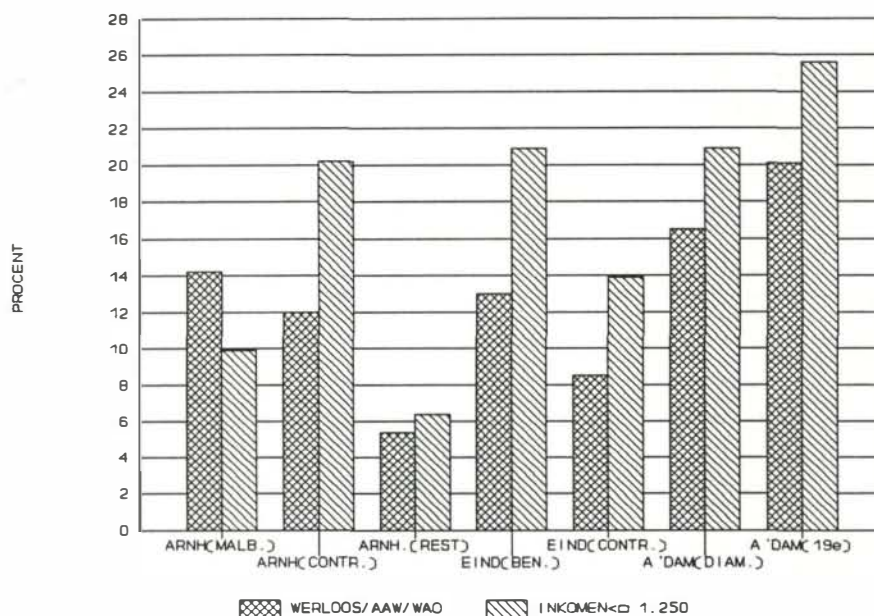
In de tabellen 1 t/m 7 worden enkele resultaten weergegeven van de eerste enquête. De belangrijkste uitkomsten worden hieronder samengevat. Voor een aantal aspecten is informatie aanwezig over geheel Nederland en deze is opgenomen in de tabellen. Het betreft gegevens van de zogenaamde politiemonitor die is afgenomen in 25 steden in Nederland (NSS, 1991).

3.1. Kenmerken van respondenten

De meeste onderzochte gebieden zijn, in sociaal-economische termen en in vergelijking met de overige wijken in Arnhem weinig florissant. Maar niet alle buurten kunnen in alle opzichten als ongunstig worden gekarakteriseerd. De onderzochte gebieden van de 19 eeuwse gordel te Amsterdam (het controle gebied) zijn vrij heterogeen. Er woont een combinatie van relatief veel werkenden, terwijl er ook veel werklozen zijn en weinig koopwoningen (zie ook tabel 3 en figuur 1).

Figuur 1:

KENMERKEN RESPONDENT

3.2 Criminaliteit

Globaal vinden er in de onderzochte buurten meer delicten plaats dan gemiddeld in Nederland. Zo worden bijvoorbeeld inbraken aanzienlijk vaker gemeld dan gemiddeld. Volgens het CBS (1991) is landelijk 2,5% van de inwoners slachtoffer van inbraak, en volgens de informatie afkomstig uit de politiemonitor (NSS, 1991) is dit 1,2%. In de onderzochte gebieden in het huidige onderzoek is dit aantal hoger en schommelt het tussen 3,2% (Diamant buurt) en 8,1% in de overige gebieden van de 19 eeuwse gordel.

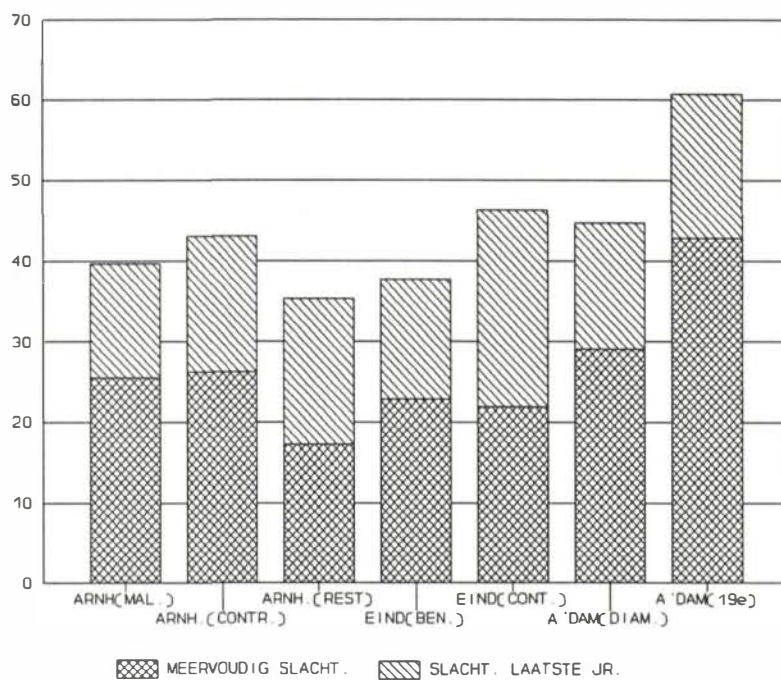
Over het geheel genomen blijkt dat in de 19 eeuwse gordel (Amsterdam) het hoogste aantal inwoners voorkomt dat slachtoffer is geworden van een misdrijf tijdens het afgelopen jaar, namelijk 61%, gevolgt door het controle gebied in Eindhoven met 46%, de Diamant buurt (in Amsterdam) met 45% en het controle gebied in Arnhem met 43%. In Malburgen en de Bennekel is het totaal aantal inwoners dat slachtoffer werd van een misdrijf iets lager (respectievelijk 40% en 38%). In de rest van Arnhem is "slechts" 35% van de inwoners slachtoffer geworden van een misdrijf.

In de meeste gebieden zijn ook relatief veel inwoners "meervoudig slachtoffers" (dit zijn mensen die van minstens twee misdrijven slachtoffer werden; zie ook tabel 2). Dit ligt tussen de 17% en 43% van alle inwoners. Over het gehele land blijkt dat 33% van Nederlanders slachtoffer is geworden van een misdrijf en dat 9% van de inwoners slachtoffer is geweest van minstens twee misdrijven (CBS, 1991).³ Figuur 2 geeft het aantal respondenten weer dat

³ Het gaat hierbij om de volgende 16 misdrijven: fietsdiefstal, bromfietsdiefstal, autodiefstal, diefstal vanaf auto, diefstal uit auto, beschadiging van auto, overige vernielingen, diefstal van portemonnaie, inbraak, overige diefstal, handtastelijkheden buiten, handtastelijkheden binnen, bedreigingen buiten, bedreigingen binnen, exhibitionisme, doorrijden na

slachtoffer is geworden van een misdrijf tijdens het laatste jaar en het deel daarvan dat meervoudig slachtoffer is geworden.

Figuur 2: TOTAAL MISDRIJVEN

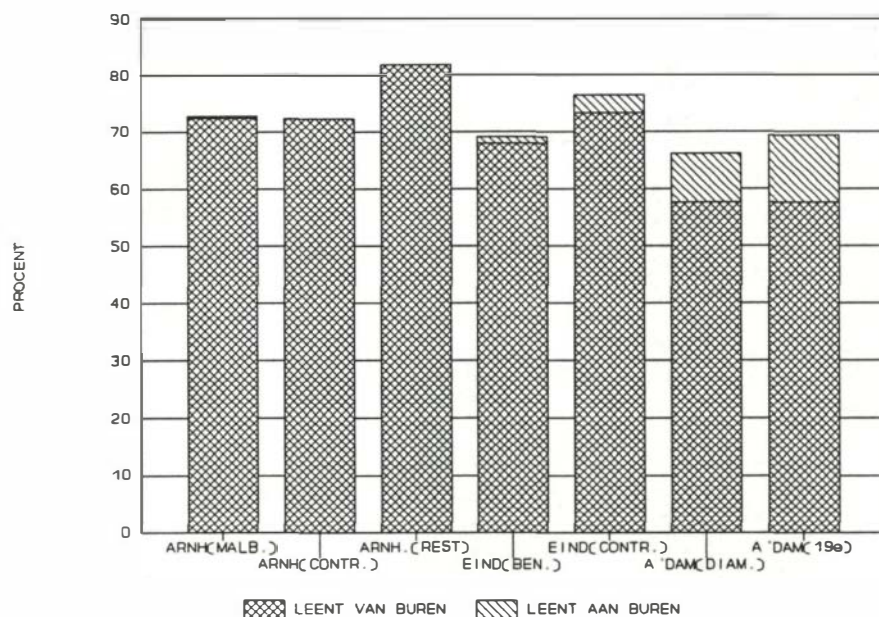
3.3 Sociale omgeving

Er zijn verschillende vragen gesteld naar de wijze waarop de respondenten met hun burens omgaan. Zo is bijvoorbeeld gevraagd of men elkaar wel eens hielp. Burenhulp blijkt een zeer algemeen verschijnsel te zijn. Uit de antwoorden blijkt dat de overgrote meerderheid van de respondenten hun burens wel eens heeft geholpen bij het onderhoud van hun woning (totaal: 21%), heeft gezorgd voor de planten/dieren (totaal: 34%), heeft geholpen als iemand ziek was (totaal: 22%), boodschappen gedaan (totaal: 28%), wel eens heeft gezorgd voor de kinderen (totaal: 12%), gekookt voor burens (totaal: 5%), het huis van hun burens in de gaten heeft gehouden bij hun afwezigheid (totaal: 38%), of op een andere manier heeft geholpen (totaal: 2%). Ook bleek dat 17% van de respondenten voor "steun bij problemen" aanklopte bij de burens. In totaal betekent dit dat tussen de 66% en de 81% van de respondenten een of enkele van deze diensten wel eens aan zijn burens heeft verleend. Bijna altijd is deze hulp wederkerig. Alleen in Amsterdam is dit wat minder vaak het geval en vermelden minder respondenten dat de burens dergelijke diensten aan henzelf hebben verleend (zie ook figuur 3 en tabel 4).

aanrijding.

Figuur 3:

BURENHULP VAN - EN AAN DE RESPONDENT

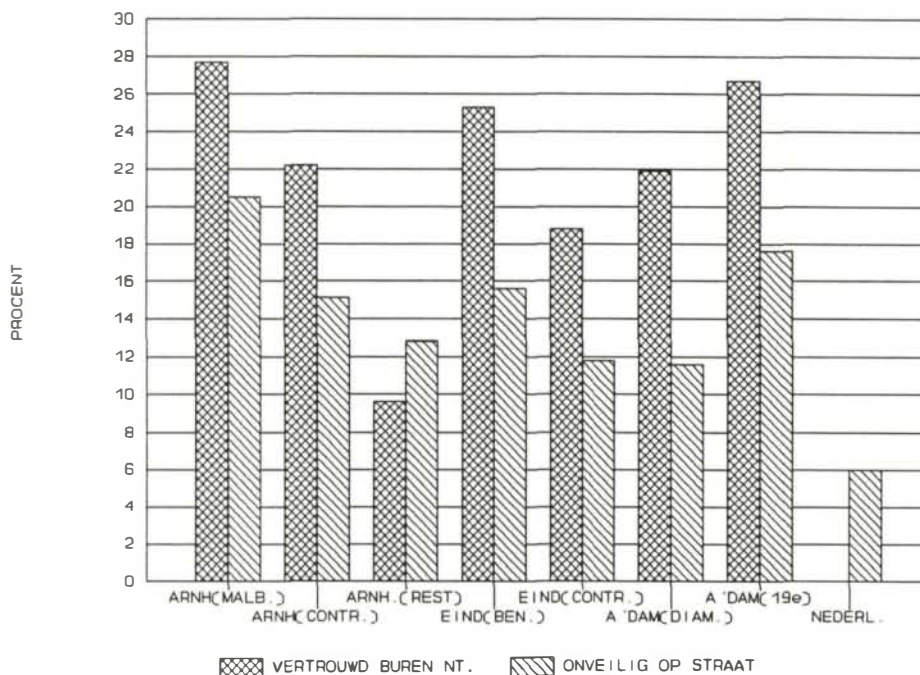

Op andere aspecten geven de respondenten een minder gunstig beeld van de buurt. Zo blijkt dat tussen de 20 en de 25% van de respondenten het niet eens is met de uitspraak "Ik vertrouw (veel) mensen in deze buurt". Alleen in de overige gebieden van Arnhem is dit aantal lager (10%; zie ook tabel 4).

In de meeste onderzochte gebieden vermelden de respondenten vaker dan het Nederlandse gemiddelde dat zij zich 's avonds of 's nachts onveilig voelen op straat in de buurt waar zij wonen. Dit aantal schommelt tussen de 12% en 21%, terwijl dit voor Nederland 6% is.

Samengevat komt uit de gegevens het volgende beeld naar voren: Enerzijds blijkt dat verschillende vormen van hulp tussen burens zeer gebruikelijk zijn. Anderzijds komt ook naar voren dat in de experimentele en in de controle gebieden respondenten relatief vaak wantrouwen vermelden, onveiligheidsgevoelens hebben, nogal negatief over de buurt oordelen en relatief veel overlast hebben van groepjes jongeren op straat (zie ook tabellen 4 en 5; zie ook figuur 4).

Figuur 4: ANGST VOOR CRIMINALITEIT

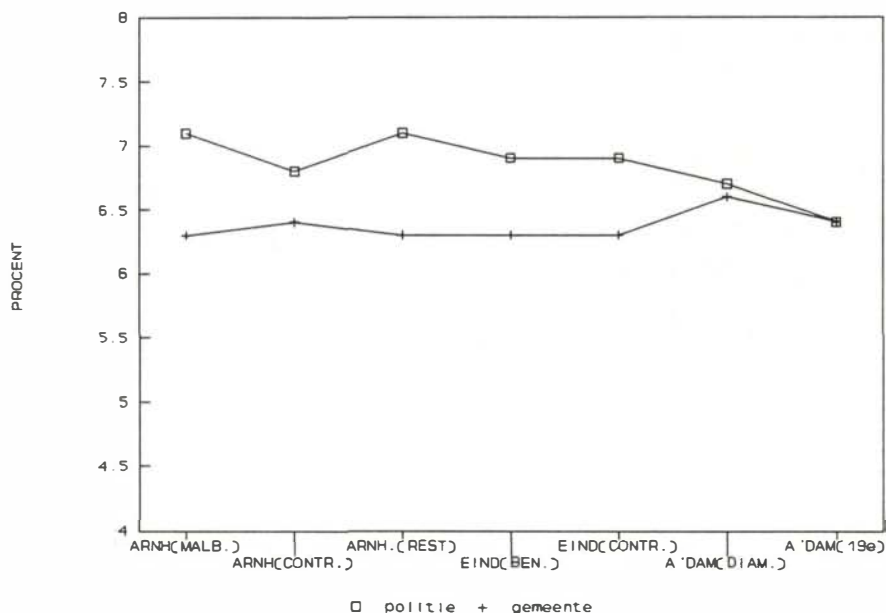
3.4 Criminaliteitsbestrijding

De meerderheid van de bewoners (rondom de 80%) vindt dat criminaliteitsbestrijding in de eigen woonomgeving (mede) een taak van bewoners is. Het aantal bewoners dat nu al helpt is echter relatief gering (tussen de 5% en de 12%). Ongeveer een kwart van de bewoners wil echter niets doen aan de bestrijding van de criminaliteit in de eigen buurt (zie ook tabel 6).

3.5 Oordeel over gemeente en politie

In de "betere buurten" (overige gebied in Arnhem) vinden de meeste bewoners dat de gemeente voldoende doet om de buurt leefbaar te houden (54%). In de overige gebieden zijn bewoners minder tevreden over de gemeente. In de Diamant buurt lijkt men echter iets vaker tevreden (59%) dan de andere experimentele en controle gebieden (51% of minder). In het algemeen krijgt de gemeente een 6,5 als rapport-cijfer van de bewoners. De politie scoort hoger en krijgt meestal een 7. Alleen Amsterdammers zijn wat minder tevreden over de politie (zie ook figuur 5 en tabel 7).

Figuur 5: Rapportcijfer politie en gemeente

4. Tot slot

Tot zover een beknopt verslag van de eerste meting die is verricht in het kader van de evaluatie van de projecten "criminaliteitspreventie via buurtbeheer". Twee jaar na deze eerste meting wordt dezelfde vragenlijst opnieuw afgenomen zodat de verschillen tussen de twee metingen met betrekking tot de hierboven genoemde punten (zoals slachtofferschap, sociale omgeving, criminaliteitsbestrijding oordeel over gemeente en politie) kunnen worden onderzocht.

Literatuur

CBS (1991)

Slachtofferenquête, 1990.

Den Haag, Centraal Bureau voor de Statistiek (extra tabellen-bijlage).

NSS (1991)

Politiemonitor -landelijke uitkomsten van gestandaardiseerd bevolkingsonderzoek.

Den Haag, NSS beleidsonderzoek en beleidsadvies.

De Bolero van Beethoven

Eerste resultaten van de procesevaluatie 'crimi-buurtbeheer projecten'

Lezing Paul van Soomeren (Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV) op de werkconferentie 'Buurtbeheer en Criminaliteitspreventie', Dordrecht, vrijdag 13 maart 1992, Stads kantoor.

Inleiding

Het getuigt van durf om op vrijdag de 13e een werkconferentie over buurtbeheer en criminaliteitspreventie te organiseren.

Dan heb ik het niet over die vrijdag de 13e, want voor bijgeloof is geen plaats op een dag die geopend wordt door Piet Tieleman, de meest pragmatische korpschef ten westen van de Chinese muur.

Van durf getuigt met name het vignet dat deze conferentie siert: de begrippen Buurtbeheer en Criminaliteitspreventie.

Dat vignet brengt mij gelijk op de eerste prangende kwestie: **de naam van de achttien projecten**, die vandaag op deze conferentie centraal staan.

Wat ik de laatste tijd allemaal aan namen heb zien passeren

- criminaliteitspreventie via buurtbeheer;
- preventie van veelvoorkomende criminaliteit in het kader van buurtbeheer;
- preventief wijkbeheer;
- buurtgerichte criminaliteitspreventie.

En dit zijn dan nog slechts enkele van de projectnamen die bestaan.

Het probleem is dat de meeste namen de lading niet dekken en daarnaast ook nauwelijks wervend te noemen zijn. Helaas heb ik geen goede oplossing voor dit knelpunt en misschien is het er al te laat voor. Toch is het misschien iets om tijdens de lunch nog eens over te brainstormen.

Enkele eerste algemene punten uit de projecten

Om u bij die brainstorm voor een betere en wervender naam wat achtergrond informatie te geven, wil ik, filosoferend over die naam/het etiket, te hooi en te gras meteen iets vertellen over de 18 projecten zoals die thans in de twaalf gemeenten lopen.

Buurtgerichte projecten

Als we de 18 projecten bekijken, betreft het nergens buurtbeheer 'over de volle breedte'. Daar zeg ik overigens niets nieuws mee, want buurtbeheer dat letterlijk 'over de volle breedte' gaat, zou impliceren dat er naast de aandacht voor de openbare ruimte, de gebouwen en de mensen, ook aandacht besteed wordt aan bijvoorbeeld (ondergrondse) zaken als gas, water, electriciteit en de riolering (ook die vergen immers 'beheer').

Enkele van de 18 projecten gaan weliswaar erg breed, maar toch geldt ook daar (bijna per definitie) dat de aanpak zich richt op onderdelen - op aspecten - die bij het beheer van een buurt een rol spelen. Onderdelen die men daarbij frequent tegenkomt zijn onder andere:

- criminaliteit (met name bepaalde vormen van veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, vandalisme en graffiti),
- onveiligheidsgevoelens (dit aspect komt in bijna alle projecten voor),

- vervuiling (hondenpoep, zwerfvuil, soms rekt men hier ook graffiti onder),
- jongeren (soms toegespitst op specifieke groepen),
- overlast,
- verloedering.

De combinaties wisselen per project en sommige projecten bestrijken heel veel van de genoemde terreinen, terwijl andere projecten zich op een of twee van de genoemde zaken richten.

Wél kan men zeggen dat alle projecten **een buurtgerichte** aanpak volgen. Men richt zich op een klein gebied in de stad. Alhoewel klein: de kleinste buurt omvat 2.300 inwoners (een van de drie Dordrechtse projecten) en de grootste bijna 30.000 inwoners (Enschede). Heet zoiets nog een buurt, of moet je dat eerder een wijk of zelfs een stadsdeel noemen?

Criminaliteitspreventie dekt lading niet

Wat als een paal boven water komt te staan als men de 18 projecten bekijkt, is dat criminaliteitspreventie de lading van de verschillende maatregelen-pakketten bij lange na niet dekt.

Ten eerste is de noemer veelal niet alleen het probleem criminaliteit. Doordat men bijna overal (ook) de nadruk legt op onveiligheidsgevoelens, dekt de term veiligheid - of sociale veiligheid - de lading al beter (doch nog steeds niet volledig, want je mist dan nog begrippen als vervuiling/verval/verloedering die in veel projecten expliciet meegenomen worden). Anderzijds is de term leefbaarheid, die in sommige projecten gebruikt wordt, mijn inziens weer veel te breed. Die term vind ik ook te vaag, te nietszeggend, te pathetisch. Alsof een buurt in Nederland ooit letterlijk onleefbaar kan zijn. Dat is een gotspe. Wie dat durft te zeggen, moet 'Neerlands meest onleefbare buurt' eens vergelijken met een stadsbuurt in een derde wereld land.

Ten tweede blijkt dat geen van de 18 projecten uitsluitend preventief is. Heel veel maatregelen zijn reactief; dat wil zeggen dat men iets doet **nadat** de ellende heeft plaatsgevonden. Wat men in de projecten dan wél wil doen - of al doet - is: beter reageren, sneller reageren, of überhaupt reageren (waar dat vroeger niet gebeurde). Maar het blijft reactief en dat is dus niet preventief. En daar is niets op tegen. Als de jampot tijdens het ontbijt omvalt, moet er niet over preventie gezeurd worden. Eerst moet de troep opgeruimd worden. Overigens blijken in de 18 buurten waar de projecten lopen heel veel jampotten omgevallen te zijn. Er zal dus reactief heel veel opgeruimd moeten worden. Daar valt niet aan te ontkomen. Hoe het ook zij; de projecten zijn niet preventief te noemen. Men blijkt gelukkig overal over de gezonde visie te beschikken dat er een **totaalaanpak** nodig is; zowel preventief **als** reactief. De vele meldpunten (al dan niet in oprichting) getuigen hier ook van.

Kortom, als u tijdens de lunch nadenkt over een betere naam voor de projecten, moet u die term criminaliteitspreventie maar even vergeten. U zoudt zich er nog in verslikken. De term criminaliteitspreventie verwijst hoogstens naar de subsidiegever, maar dat zijn redelijke mensen, dus die zullen er geen bezwaar tegen hebben als u een mooiere naam verzint en bovendien ze hebben de lunch al betaald (waarvoor namens alle aanwezigen nogmaals onze dank).

Integraal

Bij de zoektocht naar een betere en wervender naam voor de projecten, is tenslotte nog een begrip zeer relevant. Het begrip 'integraal'.

In alle projecten wordt getracht samen met andere disciplines - met verschillende groepen en sectoren - tot een aanpak te komen. Daarmee stuiten we op het belangrijke probleem van de organisatie.

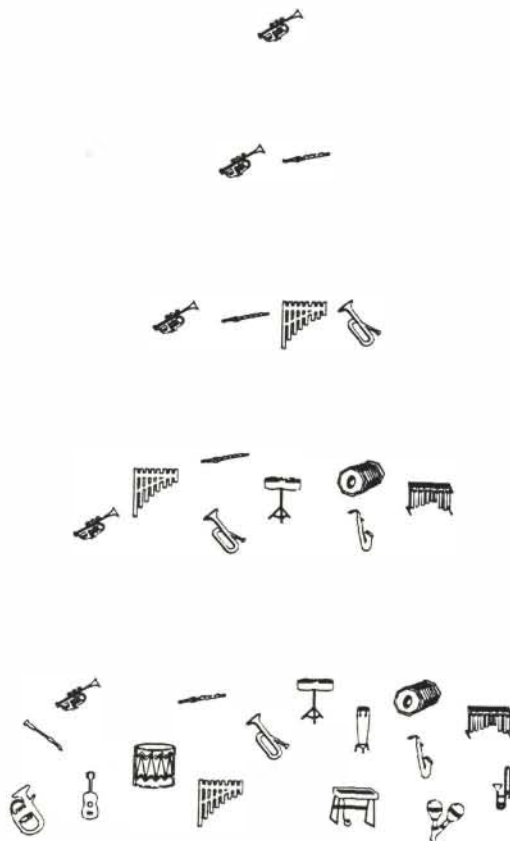
In alle projecten wil men tenslotte een compleet orkest aan het spelen hebben: het koperwerk van de harde sector, de softe strijkers, het slagwerk van de politie, etc.; en dat alles het liefst ook nog een beetje in de maat.

Binnen de 18 projecten kan men twee strategieën onderscheiden waarmee men dit doel - een integrale buurtsymfonie ten gehore brengen - wil bereiken:

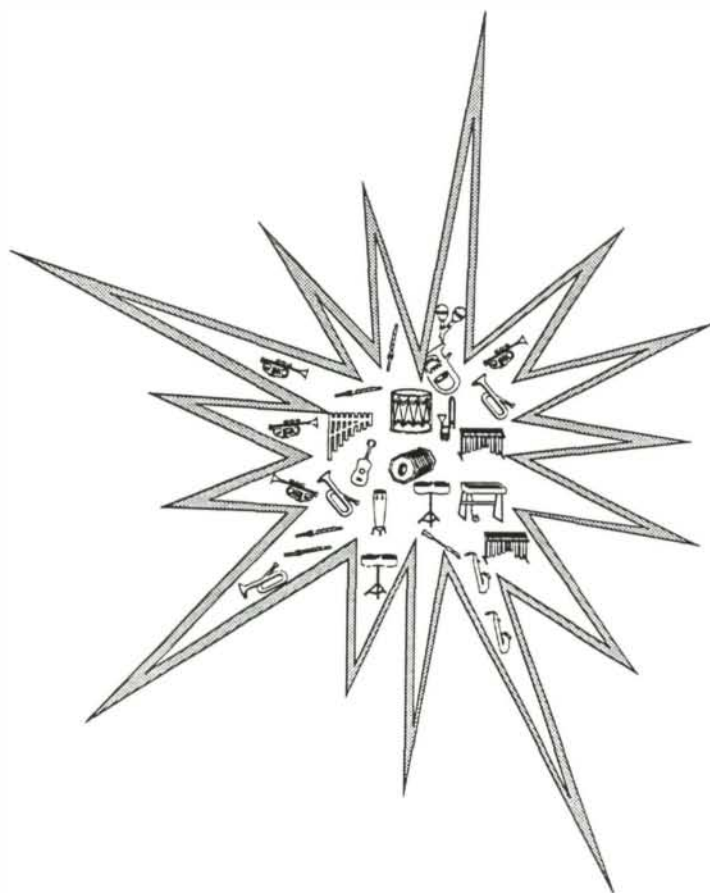
- het Bolero-principe;
- het Beethoven-principe.

Het **Bolero-principe** wordt bijvoorbeeld in Rotterdam gevolgd. 'De Bolero' van de componist Ravel is bekend van orkestzaal en CD. Mensen met een meer 'platvloerse' culturele achtergrond (zoals de spreker dezes) kennen de Bolero als filmmuziek uit de film 'Ten'. De Bolero bestaat uit een vrij eenvoudig thema dat in het begin heel zacht, door slechts enkele instrumenten gespeeld wordt. Vervolgens wordt datzelfde thema steeds weer opnieuw gespeeld. Elke keer voegen nieuwe instrumenten in en volgens het principe 'de boom wordt hoe langer hoe dikker' neemt het aantal deelnemende instrumenten en het aantal decibellen toe.

Na een kwartier, tegen het einde van het muziekstuk, scheuren de trommelvliezen van de luisteraar bijna door de prestaties van een leger zwoegende muzikanten dat zich in het zweet staat te toeteren en te trommelen.

In het **Beethoven-principe** wordt een heel andere aanpak gevolgd. Beethoven gooit er in zijn grote symfonieën direct al in de eerste maten het hele orkest tegenaan.

Het hele orkest barst los in een soort oer explosie. Een fantastisch spektakel, maar het vereist wel dat het hele orkest zeer geconcentreerd en gemotiveerd in de goede positie klaarzit om op het eerste teken van de dirigent direct in de goede toon en maat in te zetten.

Dit betekent, vertaald naar uw projecten, dat er vooraf enorm veel georganiseerd en gemasseerd moet worden. Al die tijd gebeurt er echter voor de toeschouwers niets. Zij zien wat heen en weer geloopt op het podium, er worden stapels papier rondgedeeld en er wordt veel gepraat door de mucici.... er wordt echter geen noot gespeeld. Maar als het orkest dan uiteindelijk losbarst, dan is het natuurlijk prachtig en indrukwekkend. Tenminste dat is te hopen, want misschien blijkt op dat (belangrijke) moment dat sommige orkestleden weggelopen zijn of dat anderen nog steeds zitten te kletsen.

Rotterdam is waarschijnlijk het beste voorbeeld van het Bolero-principe. De duidelijkste exponent van het Beethoven-principe is vermoedelijk Helmond.

Als ik alle projecten op hun Bolero- of Beethoven-gehalte zou moeten scoren, proef ik iets meer Beethoven dan Bolero.

In het voorgaande zijn, filosoferend over de samenstellende delen van een betere en meer wervende naam voor de projecten, een aantal centrale begrippen boven komen drijven:

- alle projecten zijn 'buurtgericht';
- centraal staat de verbetering van '(sociale) veiligheid'; met als extra opties de begrippen vervuiling/verloedering (of hun positieve tegenvoeters 'schoon' en - voor wie de overdrijving niet schuwt - 'leefbaar').
- alle projecten schrijven een integrale aanpak hoog in het vaandel; soms in een langzame opbouw (Bolero-principe), soms met een knallend begin (Beethoven-principe).

Als naam voor de projecten zouden we dus kunnen denken aan:

Buurtgerichte Aanpak van Veiligheid (BAV-projecten; dat klinkt in ieder geval dynamisch); of,

Buurtgerichte Integrale Aanpak van Sociale veiligheid (BIAS-projecten; een bias naar Sociale Vernieuwing misschien?); of,

Buurtgerichte Integrale Projecten Aanpak Sociale veiligheid (BIPAS-projecten; ook niet slecht: een bypass rond de ambtelijk dichtgeslibte buurtlevensaders).

De evaluatie

In het voorgaande zijn al een aantal feiten en ervaringen vanuit de projecten de revue gepasseerd. Die gegevens zijn afkomstig uit de voormeting van de (proces)-evaluatie. Deze evaluatie, die in opdracht van de subsidiegever (het Ministerie van Justitie) uitgevoerd wordt, zit als volgt in elkaar:

Effectevaluatie WODC:

In drie projecten (Amsterdam (de Pijp), Arnhem en Eindhoven (de Bennekel)) wordt door het WODC (het onderzoeksinstituut van het Ministerie van Justitie) gekeken of door de projecten de onveiligheidsgevoelens en de criminaliteit inderdaad verminderen. Het WODC kijkt dus naar het effect van de (desbetreffende) projecten. Dat gebeurt via bevolkingsonderzoeken (vooraf en achteraf; zie de lezing van Marianne Junger). In de andere 15 projecten zal het WODC de effecten minder diepgaand analyseren door gebruik te maken van materiaal dat vanuit de projecten of van de politie ter beschikking komt.

Procesevaluatie DSP:

Het particuliere onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV richt zich op de vraag wat er in de 18 projecten gedaan wordt, hoe de uitvoering van de maatregelen is verlopen, welke ervaringen zijn opgedaan met samenwerking, de organisatie en dergelijke. Zij verrichten met andere woorden de proces-evaluatie. Tussen de proces-evaluatie (waar direct nog iets dieper op ingegaan zal worden) en de begeleiding van de projecten door de begeleiders van de Directie Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie (DCP) ligt een belangrijke link.

Begeleiding <-> Evaluatie:

De uitkomsten van de voormeting van de procesevaluatie zijn, direct toen ze in voorlopige vorm beschikbaar kwamen, uitgebreid besproken met de DCP-begeleiders. De idee daarachter was niet dat de onderzoekers nu eens lekker gingen roddelen en klikken bij de opdrachtgever. Het idee achter de directe doorkoppeling van evaluatie-uitkomsten naar de DCP-projectbegeleiders was dat de kennis die opgedaan wordt met de evaluatie direct via de begeleiders weer terugstroomt naar de desbetreffende projecten (en ten nutte kan komen aan het beleid van het Ministerie).

Later doen de DCP-begeleiders tijdens de rit op hun beurt weer kennis op in de afzonderlijke projecten. Die kennis dient weer als input voor de eindevaluatie. In dit model zijn begeleiding en procesevaluatie dus direct en vrij zwaar aan elkaar gekoppeld. In dit licht bezien, is het te betreuren dat er van de begeleidingsidealen die in het begin zo hooggestemd waren steeds minder lijkt over te blijven. Ik kan me althans niet aan de indruk onttrekken dat de begeleiders veel minder tijd hebben voor hun begeleidingstaak dan zij oorspronkelijk hoopten; ze hebben hun bord alweer vol met andere prioriteiten en met de ontwikkeling van nieuw 'beleid'. Let wel: dit is geen kritiek op de begeleiders van het Ministerie van Justitie. Het is eerder kritiek in de richting van hun baas, of diens baas, of de bovenbaas.

Instrumenten voor de procesevaluatie:

Terug naar de procesevaluatie. Daarbij is/wordt van een aantal instrumenten gebruik gemaakt.

Er zijn uitgebreide **interviews** gehouden met de coördinator van elk project. Van elk gesprek is een verslag gemaakt dat aan de respondent teruggezonden is, zodat hij/zij het eventueel kon aanvullen en/of verbeteren. Via deze gespreksverslagen is de beginsituatie van elk project vastgelegd.

Daarnaast is er een **vragenlijst** opgesteld die uitgezet is bij de verschillende participanten die nauw bij het project betrokken (zullen) zijn. De respons op deze vragenlijst was - ondanks veel bellen, opporren en vragen - bij veel projecten nogal mager. Waarschijnlijk omdat het een nogal moeilijke vragenlijst betrof, maar vooral omdat veel respondenten nog te weinig van het project afwisten, of daarover nog te onzeker waren. De vragenlijst bestond uit twee onderdelen.

- Een batterij met gestructureerde vragen, waarmee we een indruk proberen te krijgen over de kansen en problemen die een rol spelen bij de invoering van vernieuwende projecten (de **DDQ-vragen**).
- Een uitgebreide serie **open vragen**.

De DDQ vragen hebben nogal wat kritiek gekregen. Men vond het rare en soms lastige vragen. Dat klopt, maar aan de hand van deze misschien vreemde vragen, kan wel een indruk worden verkregen van de problemen die binnen elk van de projecten kunnen ontstaan (alsmede welke factoren meer/minder problemen kunnen gaan geven). Overigens ligt dat per project vaak weer anders. Voor de uitkomsten per project kan verwezen worden naar de rapportage die zeer binnenkort beschikbaar zal zijn (voor informatie verwijzen we naar de DCP).

Interessant is wel dat in het algemeen (de 18 projecten tezamen) de factor 'weerstand' het slechtst scoorde. In de verschillende organisaties is er dus kennelijk van verschillende zijden nogal wat weerstand tegen de projecten.

Verder viel in algemene zin op dat in veel projecten de **consensus ver te zoeken** was. De - zo noemen onderzoekers dat - standaarddeviatie was vaak erg hoog.

Kennelijk staan in die projecten de neuzen nog lang niet allemaal in dezelfde richting (voor het hele project, of op een of meer onderdelen). Het spreekt voor zich dat zoiets bedreigend is voor het welslagen van zo'n project.

Tot zo ver enkele algemene uitkomsten van de DDQ vragen batterij. Die DDQ is dus een soort diagnose-instrument. Net zoals een dokter stelt de DDQ soms vreemde en moeilijke vragen. Noch de dokter, noch de DDQ moeten echter op hun manier van vragen bekritiseerd worden, maar op de kwaliteit van de diagnose die uiteindelijk gesteld wordt.

Meer informatie over de projecten

Ik keer in het laatste deel van mijn betoog terug naar de 18 projecten. Daarbij komen we echter wederom voor het probleem te staan dat die projecten zo enorm divers zijn.

Van rijp tot groen:

Slechts enkele projecten (Dordrecht, Rotterdam) lopen al een tijdje. Het merendeel komt echter net uit de startblokken of staat er zelfs nog in. Er kan geconstateerd worden dat het opzetten, organiseren, mensen op hun plek krijgen en dergelijke, toch zeker een jaar kost (bij de Bolero aanpak misschien iets minder, en bij de Beethoven aanpak iets meer). Vermoedelijk is deze lange (doch wel noodzakelijke) aanlooptijd toch onderschat. Zowel door het Ministerie van Justitie als door de participanten zelf.

Van Groningen tot Maastricht:

De lijst van projecten is bekend en daarmee kennen we ook de geografische spreiding van de projecten: letterlijk van Groningen tot Maastricht. Deze spreiding heeft natuurlijk wel tot gevolg dat zaken als onderlinge communicatie, begeleiding en evaluatie er niet eenvoudiger op worden. De fax maakt hier tegenwoordig veel goed, maar er zal de komende jaren toch flink wat gereisd worden.

Diverse participanten:

Het type participanten blijkt per project te verschillen en varieert letterlijk van A(fvalvegers) tot Z(orgsector). In algemene zin blijken - naast de gemeente en de bewoners - twee participanten een essentiële rol te (kunnen) spelen: de politie en de woningbouwverenigingen. Al komt men met betrekking tot die laatste partij weer allerlei verschillende situaties tegen: een of enkele corporaties beheren bijna alle woningen in de buurt, het woningbezit in de buurt is versnipperd over diverse corporaties (Amsterdam-De Pijp spant hier de kroon met 16 corporaties), of corporaties spelen geen/nauwelijks een rol (Rotterdam-Tarwewijk, alles particulier bezit).

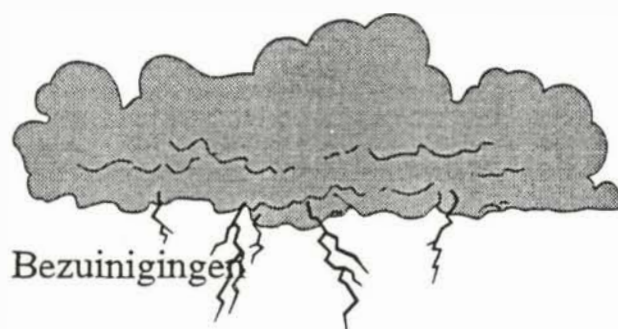
Verder zijn er dan nog - zoals we al zagen - verschillen naar:

- **de breedte van de aanpak,**
- **de uit te voeren maatregelen,**
- **de organisatorische inbedding.**

Gevolg van deze grote diversiteit op bijna elk terrein, is het gevaar van een Babylonische spraakverwarring. Als we ons de projecten voorstellen als dozen, dan lijken alle dozen op het eerste gezicht op elkaar. Maar de inhoud van iedere doos - de inhoud van ieder project - is anders. Het is dus raadzaam niet de afzonderlijke dozen met elkaar te vergelijken, maar de inhoud daarvan; de concrete maatregelen, de kleinere deelprojecten, etc. Alleen zo kan een vergelijking gemaakt worden. Het is van groot belang dat men dit vandaag op deze conferentie en in de onderlinge communicatie in de toekomst steeds goed voor ogen houdt. Men kan het beste de gesprekken steeds toespitsen op de concrete project onderdelen. Dat is veel zinvoller dan praten over de (totale) projecten. In dat laatste geval lijkt men elkaar te begrijpen, maar zal men feitelijk al snel langs elkaar heen praten.

Angsten, problemen en verwachtingen

Uit de vragenlijsten komen de volgende verborgen angsten, problemen en verwachtingen naar voren:

Ambtelijk geharrewar /
sectoraal denken

Activering bewoners { hoe?
maken we ze
niet lui?

Verankering in beleid /
niet weer een tijdelijk project hè

Bezuinigingen:

Er bestaat bij zeer veel participanten een vrees voor verdere bezuinigingen. Met name het stadsvernieuwingsfonds wordt hier veel genoemd. Deze angst is natuurlijk begrijpelijk, maar er is waarschijnlijk weinig aan te doen. Men kan slechts de politici trachten te overtuigen van het feit dat deze projecten kunnen leiden tot het terugwinnen van vertrouwen in de politiek c.q. de overheid. Misschien maakt het indruk om er op te wijzen dat met uw project stemmen gewonnen kunnen worden en/of dat uw project de Centrum Democraten stemmen kost. Bij pogingen om bezuinigingen af te wenden, lijkt het me overigens raadzamer te mikken op de politiek dan op de diensten. Hiermee belanden we bij het volgende punt.

Ambtelijk geharrewar en sectoraal denken:

Uit de voormeting van de procesevaluatie blijkt dat veel participanten bevreesd zijn voor ambtelijk geharrewar (= tegenwerking) en sectoraal denkende gemeentelijke diensten. Dat sectoraal denken lijkt nog lang niet verdwenen bij de van oudsher sterke diensten (zoals bijvoorbeeld Openbare Werken en de Reiniging). Enkelen wijzen erop dat de gemeentelijke diensten recentelijk zelfs weer sterker geworden zijn (verzelfstandiging, contract management, uitkleden secretarie).

Interessant is dat ook uit de eerder genoemde DDQ vragen batterij is gebleken dat dit type weerstanden een relatief zware bedreiging voor de meeste projecten vormt.

Hiermee komt u als 'project voortrekkers' natuurlijk in een vervelende klempositie terecht. U bent immers niet alleen zelf ambtenaar, u bent in ieder geval met uw project afhankelijk van die - weerstand biedende - diensten. Die vormen immers het orkest, of ze nu de Bolero of Beethoven moeten spelen.

Uw probleem is dus hoe u een tegenstribbelend orkest aan het spelen krijgt. Dit is des te moeilijker wanneer men - zoals de meeste van u - niet over veel geld en/of macht beschikt. Hiermee wordt het derde punt van de voorgaande 'angsten en problemenlijst' opeens een stuk logischer:

Activering bewoners:

In alle projecten vindt men dat de bewoners geactiveerd moeten worden. Logisch, want dat zijn immers de klanten waarvoor u werkt, waarvoor de projecten zijn opgezet en waarvoor de diensten werken.

Wanneer de bewoners - de klanten - laten weten dat het anders moet, dan en alleen dan is het mogelijk de weerstand van de sectoraal operende diensten te 'breken'.

Zonder bewoners staat u met lege handen. Zonder bewoners bent u een vakbondsvoorzitter zonder achterban. Niets dus. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men in alle projecten veel nadruk legt op het activeren van bewoners.

Een centrale vraag voor de projecten wordt daarmee hoe men het beste bewoners kan activeren. Hier klinkt vanuit de participanten duidelijk een schreeuw op naar tips en handvatten.

Daarnaast klinkt ook voorzichtig enige angst door. Er moet iets voor de bewoners gedaan worden om het vertrouwen te (her)winnen, maar hoe moet dat gebeuren zonder dat er te veel voor de bewoners gedaan gaat worden. Dat zou de bewoners misschien eerder lui dan actief maken, zo redeneert men. Een veel genoemd voorbeeld hierbij is het opruimen van poep en vuil. Als de gemeente steeds maar direct alles opruimt, lijkt dat vaak te resulteren in een nog makkelijker (en vervuilender) houding bij bewoners: "smijt maar op straat, 'hullie' ruimen die troep toch wel op".

Verankering in beleid/niet weer een project:

Het laatste veel gehoorde punt is de angst voor het zoveelste tijdelijke project.

Nederland is project-moe aan het worden!

Men vindt een project om mee te starten prima, maar dat moet dan wel na enige tijd verankerd worden in het structurele beleid.

Dat is echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Sterker nog: het is mijn inziens onzin om een project direct te verankeren in het reguliere beleid. Er zal eerst moeten blijken of een project succesvol en/of effectief is. Om dit na te gaan, zullen heldere en meetbare doelen geformuleerd moeten worden. Zowel voor het gehele project als voor de diverse onderdelen van het project. Als er geen duidelijke doelen geformuleerd worden, kan na verloop van tijd niet aangetoond worden of een project succesvol is geweest c.q. effect heeft gehad.

Helaas ontbreken in de meeste projecten concreet meetbare doelen en duidelijke criteria. Het gevolg is dat de verwachtingen van de project-participanten uiteen lopen (de neuzen staan verschillende kanten op), en het gevolg is dat over twee jaar niet aangetoond kan worden dat het project succesvol/effectief is geweest. Er is van te voren immers niet aangegeven - en vastgelegd - wanneer 'succes bereikt is'.

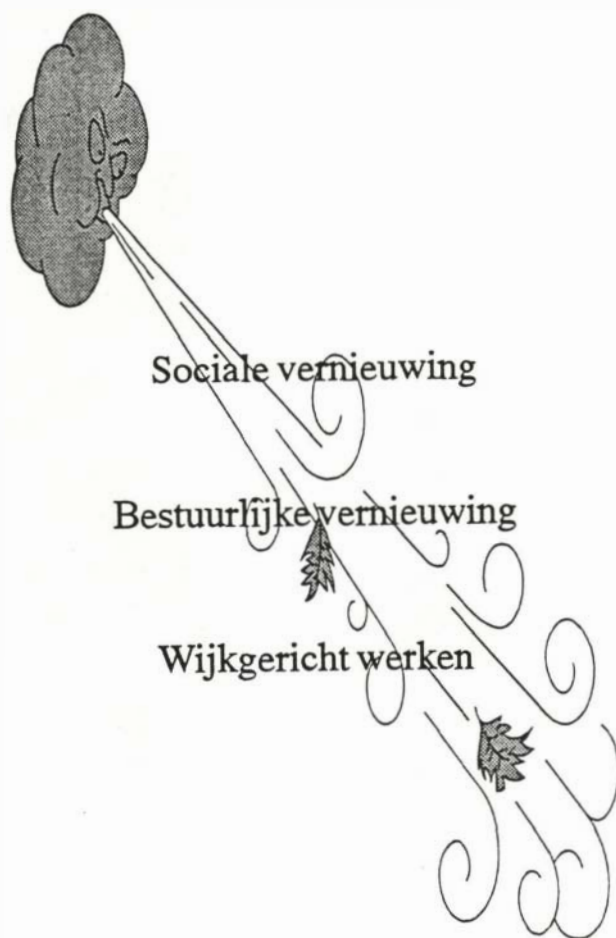
Op langere termijn bezien is het per project, en per project-onderdeel, vaststellen van heldere en meetbare doelen dus een levensverzekering voor uw project. Aan die doelen kunt u de politici, de diensten en de andere betrokkenen binden. Als die doelen bereikt worden, is het project kennelijk succesvol en mag het dus niet de nek omgedraaid worden. Worden de gestelde doelen niet bereikt dan moet er kennelijk iets anders geprobeerd worden. Beter dat, dan decenia doorgaan met maatregelen die niets - of te weinig - uithalen.

Het stellen van doelen, sub-doelen en het vooraf vastleggen van de relatie die bestaat tussen de in te zetten maatregelen/middelen en de doelen (doel-middelen ketens) is een taak voor de project-coördinatoren. Hetzelfde geldt voor het meten (evalueren) van de mate waarin de doelstellingen gehaald worden. De 'overall-evaluatie' van het Ministerie van Justitie kan daarbij een bijdrage leveren, maar men dient goed te beseffen dat deze evaluatie op grotere afstand staat.

Tot slot

Het is niet allemaal kommer en kwel. Laat ik daarom in een optimistische toonaard afsluiten.

De invullers van de procesevaluatie-vragenlijsten constateren dat er in de gemeenten ook sprake is van een frisse wind, die de meeste van de 18 projecten in de rug waait.

Er lijken zich sociale - en bestuurlijke 'vernieuwingen' voor te doen, die goed aansluiten bij de basisfilosofie die in de 18 projecten gehanteerd wordt. De omslag naar meer wijkgericht werken, die te constateren valt bij veel diensten, (bijvoorbeeld bij veel politiekorpsen), duidt in dezelfde richting. Laten we hopen dat met deze wind in de rug de problemen en weerstanden overwinbaar zullen blijken.

WORKSHOP WERKGELEGENHEID.

Voorzitter : Ruud van Bennekom, Rotterdam.

Deelnemers : P. Kees (S.G.B. Dordrecht), J. Gunther, L. Custers (Maastricht), M. Hein (Rotterdam-Spangen), M. Jansma (Nijmegen), L. v.d Broek (Amsterdam), R. v.d. Starre (Utrecht), R. van Overbeeke (SPD), A.J. Warnaar (DordtMij)- verslag.

De invloed van werkgelegenheidsprojecten op de criminaliteitspreventie uit zich op 2 manieren :

- functioneel toezicht en beheer; er is meer betaald toezicht.
- voorkomen van verveling, vernieling, ledigheid is des duivels oorkussen!

De doelstellingen van de verschillende projecten zijn :

- schoonmaken en opzet eigen bedrijf (graffiti Maastricht).
- werkgelegenheid en veilige parkeervoorzieningen (Rotterdam).
- werkgelegenheid en milieubewustzijn (Amsterdam).
- kweekvijver en schoonhouden buurt (Dordrecht).

De verwachte resultaten werden vooraf duidelijk gesteld.

- 25 arbeidsplaatsen (Rotterdam).
- 60 structurele, bedrijfsplaatsen (Dordrecht).

Organisatie van de projecten wordt gekenmerkt door gewoon Doen en bestuurlijk insteken ! Door de duidelijke geprognostiseerde resultaten waren de lokale bestuurders te interesseren.

Weerstand bij andere diensten of regels konden vermeden worden door snelheid in het voorbereidingstraject te houden. De banenpool werd creatief in gezet zonder in te gaan op het 100 % additionele karakter.

De projecten blijken potentie tot groeidiamantje in zich te hebben.

- Bij de parkeergarage kwamen fietsenstalling, caravans, afvalbrengstation.
- Bij het ijskastenproject kwamen technische scholing, export en expeditie als extra's.
- Na de 1e graffiti-ploeg start nu binnenkort een 2e ploeg.
- De kweekvijver breidt zich uit naar Antilliaanse jongeren

Als middel is nog opvallend de kapitaalsinvestering van 1,3 miljoen in de parkeergarage die leidde tot het formeren van arbeidsintensieve werkplekken.

Aantekeningen van de WORKSHOP BEWONERSAKTIVEREN
werkconferentie 13 maart 1992

Bewoners staan centraal

Het succes van Buurtbeheer staat of valt met de betrokkenheid van de bewoners zelf bij het wel en wee van hun eigen straat of buurt. Het vergroten van de betrokkenheid gaat niet vanzelf. Te vaak en te lang hebben bewoners moeten horen dat er geen tijd of geld is; vaak kregen bewoners het gevoel dat de gemeente, de woningstichting of politie het blijkbaar beter dachten te weten. Terwijl zij als bewoners er toch wonen, iedere dag tegen die problemen aanlopen en vinden dat er misschien op de verkeerde manier iets aan gebeurt.

In het kader van wijkbeheer wordt geprobeerd de betrokkenheid van bewoners te vergroten door:

- * aan de bewoners zelf te vragen wat de problemen zijn en welke problemen als eerste moeten worden aangepakt;
- * bewoners duidelijk te informeren hoe en aan wie klachten en informatie het beste kan worden gemeld;
- * bewoners te wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid bij het aanpakken van problemen en ook te verlangen dat zij voor zover dat kan meehelpen;
- * Ook door bewoners meer verantwoordelijkheid te geven (bijvoorbeeld zelfbeheer)

maar ook in de praktijk tonen dat:

- * de gemeente, de woningstichting en de politie gemaakte afspraken nakomen;
- * problemen gezamenlijk (gemeente, woningstichting, politie én bewoners) het beste kunnen worden aangepakt, waarbij (afhankelijk van het probleem en de mogelijkheden) van iedere betrokkene een bijdrage wordt verlangd.

Duidelijk moet worden dat de oorzaak van de problemen ook wel eens niet bij de gemeente of woningstichting ligt, maar (deels ook) bij de bewoners zelf.

Naar aanleiding van de inleiding van Ger van Hagen Nijmegen:

1. Buurtbudgetten zijn belangrijk. Je moet bewoners snel resultaten kunnen laten zien, anders doen ze niet (meer) mee.
2. Er zijn goede ambtenaren nodig die goed met bewoners overweg kunnen maar die het ook in hun diensten in moeten kunnen voeren.
3. Om bewoners als echte onderhandelingspartner deel te laten is professionele ondersteuning nodig.

Jan Wind Dordrecht over buurtkranten.

Twee van de sheets die hij gebruikte voor zijn inleiding gaan hierbij. Over doelen en functies van het buurtkrantenproject en over het activeren van bewoners rond buurtkranten.

Een link die naar criminaliteitspreventie werd gelegd was het verminderen/wegnemen van onveiligheidsgevoelens.

In algemene zin kwam aan de orde dat bewoners in buurten niet meer aangifte durven te doen of te getuigen vanwege represailles. Oplossingen zijn nergens echt voorhanden. Rechters nemen geen genoegen met bewonersorganisaties als getuigen.

Doelen & Functie's

Doelen:

Communicatie beinnen het gebied verbeteren

Communicatie met partners, bureen en afhankelijksgroepen verbeteren.

De wijk "smoel" geven.

Een adequate, betaalbare vorm van Public Relations voor buurtbeheer, sociale vernieuwing en samenlevingsopbouw opbouw

Werkdoelen:

Minimaal 6x per jaar verschijnen.

Gratis verspreiding.

Productie door vrijwilligers.

Zo veel als mogelijk zelffinancierend.

Professioneel produkt maken met amateurs.

Functie's:

Opiniërend

Meningsvormend

Informerend

Voorlichtend

Service verlenend

Activerend

Prikbord

Activeren bewoners

Profijt:

Lage insteek/Hoogwaardige groei
Leermodel
Sociale status
Ontwikkelen kennis/inzicht/vaardigheden
Verbetering positie arbeidsmarkt
Overwinnen angst automatisering
Andere kijk op de wijk
Waardering voor kennen en kunnen
Toegankelijkheid gesloten terreinen
Zelfbepalend
Persoonlijke ontwikkeling

Aktiviteiten

Nieuwsgaring
Lezen
Luisteren
Schrijven
Vormgeven
Opmaken
Illustreren
Fotograferen
Redigeren
Organiseren
Kontakten leggen
Voorlichten
Interviewen
Voorzitten
Notuleren
Verslaggeving
Speurwerk verrichten
Tekstverwerken
Telefoneren
Administreren
Archiveren
Advertentie werving

Verslag workshop "Overlast Jongeren" waaronder specifiek buitenlandse.

Algemeen;

In deze workshop ging het voornamelijk over drie projecten. Een buurtsportproject in Enschede, een marokkaans jongerenproject in Amersfoort en het project pleintoezichthouder in Amsterdam. Naar aanleiding van deze projecten kwam de discussie opgang en werd er over en weer ervaringen uitgewisseld door de aanwezige steden.

In Amersfoort is een Contactfunctionaris aangesteld voor Marokkaanse jongeren.

De Marokkaanse functionaris bemiddelt zodra de jongeren met de politie in aanraking komen.

Ook zoekt de functionaris zelf de jongeren op. Bij problemen op school, in het gezin gaat hij gesprekken voeren.

Hij inventariseert de problemen die de jongeren ondervinden.

Als hij weet hoe en welke oplossingen hij kan bieden, gaat hij naar de hulpverlening die hij nodig acht om de jongeren te kunnen helpen.

De functionaris werkt nauw samen met, school, politie en diverse hulpverlenende instanties. Afspraken die gemaakt worden met de jongeren en de hulpverleners worden gecontroleerd door de Marokkaanse contactfunctionaris. Daarmee wordt vertrouwen en de sociale controle versterkt.

Het project "Sportjongerenwerk bureau Balans" in Enschede richt zich op jongeren in meervoudige achterstandsituaties.

Aanleiding van dit project, was het voetbalvandalisme.

De sportjongerenwerker informeert bij de politie, scholen, cafetaria, sociaal cultureel werk en instellingen waar groepen jongeren zich bevinden.

Er wordt met de jongeren contact gelegd. Door middel van sportactiviteiten wordt vertrouwen gekweekt. Als de sportwerker weet wat de jongeren willen, worden zij door verwezen naar de jehudhulpverlening. Door de medewerkers van bureau Balans, wordt een cursus "sportbegeleider aangeboden. Als de jongeren met deze cursus een diploma halen, worden zij ingeschakeld bij het organiseren van activiteiten.

Het doel is, dat op den duur de jongeren zelfstandig functioneren. Mensen van bureau Balans besteden ook aandacht aan de nazorg. Dan wordt er weer met een nieuwe groep jongeren gestart.

"Pleinwerker/toezichthouder" in Amsterdam.

In het stadsdeel de Pijp is een Marokkaanse pleinwerker aangesteld. Aangezien er veel Marokkaanse jongeren wonen. Zijn taak is op en rond het plein toezicht te houden, alswel te beheren en activiteiten met en voor de buurtjeugd te organiseren. Contacten met de voornamelijk Marokkaanse jongeren zijn gelegd via het nabije buurthuis, school en wonende ouders.

De toezichthouder heeft een wekelijks vast programma van activiteiten. Zwemmen, voetballen, sporten op het plein en huiswerkklassen.

Naast de vaste activiteiten heeft de toezichthouder incidentele activiteiten opgezet. Onder andere tijdens de Ramadan spelletjes

in het buurthuis. Kamperen in Limburg en inloopmiddagen.
Om het toezichtproject te ondersteunen is er een stuurgroep gevormd. Deze groep komt om de zes weken bijeen.
Daarin zijn vertegenwoordigd; de politie, school, stadsdeelwerken, buurthuis, bewoners, woninbouwvereniging, wijcentrum en studenten die de huiswerkklassen begeleiden.
Voor snel herstel en schoon houden van het plein en omgeving zorgt de pleinwerker. Dat betekent, een goede samenwerking met medewerkers van bureau Halt (lik op stuk) politie en gemeentelijke diensten.

De drie bovenstaande projecten zijn in het kader van veel voorkomende criminaliteit opgezet.

In de discussie kwamen de volgende knelpunten naar voren;

Hoe kan of moet je keuzes maken
Welke moeilijke groepen jongeren
Is individuele benadering niet beter
Relatie Marokkaanse jongeren/ouders
Hoe krijg je contact met ouders
Samenwerking hulpverlening/afstemming
Hoe ga je om met vooroordelen
Haltburo en politie werkt niet overal

Einde verslag

Riek Hoogkamp-Kok
Troubleshooter criminaliteitspreventie

Amsterdam, 6 april 1992

Stadhuis Amsterdam
Amstel 1
Afd.ABJZ
Kamer 1356
1011 PN Amsterdam

Workshop 4: Organisatie Buurtbeheer

Er waren drie aandachtspunten in de discussie over dit onderwerp:

1. Hoe bereik je de bewoners. Allochtonen zijn extra moeilijk te benaderen.
Via onderwerpen die hen direct persoonlijk aanspreken kontakt maken.
Ook Nederlanders zijn niet altijd makkelijk te benaderen.
Je moet niet de illusie hebben dat je iedereen erbij kunt betrekken (niet het democratisch principe dus).
In feite zijn er twee uitersten :
 - bewoners organiseren (platforms e.d.)
 - bewoners bereiken via konkrete dicht-bij-huis projecten.
2. Relatie Werkers in de wijk (bewoners, uitvoerders), bestuur en directie.
Op een bepaald moment blijkt het hard nodig duidelijke afspraken en structuren vast te leggen.
Voorbeeld: inzicht in beschikbare middelen ten behoeve van wijken is nodig om duidelijkheid te krijgen over gedifferentieerde inzet.
3. Integraal werken: hoe beïnvloedt je het resultaat in de wijk.
Vele ideeën en voorbeelden.
Motto : Wijkgericht werken moet onderdeel uitmaken van bedrijfsmatig werken.

Workshop 5: Buurtkenmerken

Twee inleidingen over drugsoverlast, ontruiming (en de daarbij horende problemen zoals bedreiging, de procedure, wie getuigt) door P. de Regt, GWB, Dordrecht en H. Raatjes, WBV, Groningen.

Dordrecht heeft eerst geprobeerd contact te krijgen met dealers. Probleem bij de aanpak van criminele figuren is het kunnen verkrijgen van getuigenverklaringen. Men is bang om te getuigen door de meestal aanwezige bedreigingen.

Discussie rond het wel of niet inzetten van anonieme getuigenverklaringen, hoort volgens P. de Regt niet in een samenleving. "Bedreiging kun je je bewoners niet aandoen". Met dealers is dit nog redelijk concreet. Bijvoorbeeld Amsterdam is een grijs gebied: criminele jongerenclubs zijn moeilijker te behappen en allerlei lastige gevallen zoals psychiatrische patiënten, hoe die te begeleiden.

Dordrecht werkt met de Stichting Stoeprand, een laatste kans voor overlast veroorzakende bewoners. Over de laatste kans wordt in de discussiehoek verschillend gedacht door de gemeenten (woonwet).

Toewijzing: aan de neus is niet te zien wie overlast veroorzaakt, hoe toetsing, wie controleert. Voorziening in de vorm van tijdelijk huurkontraakt (eventueel met brief) is juridisch niet sterk. Eventueel begeleidingsplan (door Riagg, WBV?).

Huismeesters: Hoe dekking te regelen. Wat voor takenpakket, invulling sterk persoonsgebonden (waar moeten huismeesters wonen?)
Amersfoort: Buurtbeheerders voor alle werkzaamheden.
Amsterdam : Buurt- en klachtencoördinatoren.
Marianne Junger: Hoe dit te meten.

H. Raatjes

Deelnemerslijst conferentie BBH en Crim.preventie 13-3-'92

naam	functie/instelling	gemeente
Ahrendt, hr. D.	WODC, Ministerie van Justitie	Den Haag
Albers, hr. B.	Gemeente Politie	Arnhem
Altena, mw. H.	over-all coördinator wijkbeheer Liendert	Amersfoort
Beckers, hr. J.	coördinator buurtpreventie Malberg	Maastricht
Bennekom, R. van	medew. Tarwewijk Veilig	Rotterdam
Berg, mw. S. v.d.	opbouwwerkster Beijum	Groningen
Biggelaar, J. v.d.	buurtcoördinator De Poort	Eindhoven
Bleijerveld, hr. F.(organisator)	coördinator bestuurlijk preventie,	Dordrecht
Boltendal, hr. F.	hoofdagente Gemeente Politie	Amsterdam
Bosch, hr. P.	Bestuursdienst, afdeling onderzoek, gemeente	Arnhem
Broeders, G.	wijkagent Woensel-West	Eindhoven
Broek, mw. L. v.d.	Stichting Werkwijzer	Amsterdam
Brooker, W.	coördinator minderhedenbeleid gemeente	Eindhoven
Brukx, hr. F.	sociaal coördinator wijkbeheer Wolfskuil	Nijmegen
Burgwal, hr. B.v.d.	onderzoeker volkshuisvesting, gemeente	Amersfoort
Ceuleers, hr. C.	opbouwwerker criminaliteitspreventie jongeren,	Dordrecht
Custers, hr. L.	regioleider N.O. St.Trajekt Wijkhuis Maris Stella	Maastricht
Derksen, mw. A.	beleidsmw.soc.vernieuwing/buurtbeh. Dienst SOZawe	Maastricht
Dijkhuizen, hr. G.	dir. VSO ZMOK-school	Enschede
Eind, mw. A.van 't	projectleider wijkbeheer afd.Procesmanagement gem.	Amersfoort
Eldik, mw. G.van	deelneemster wijkbeheer-overleg Wolfskuil	Nijmegen
Feijen, mw. M.	medewerkster Dienst WVG/wijkpost Malbrugen, gem.	Arnhem
Geuyen, hr. P.	hoofd bewonerszaken, Bouwver. St. Servatius	Maastricht
Gulpers, hr. W.	afdeling Bewonerszaken Woningbouwver."Gruno"	Groningen
Hagen, hr. G. van	coördinator wijkbeheer, projektburo/DOC	Nijmegen
Heim, mevr. M	Beheercoördinator Spangen	Rotterdam
Hietbrink, hr. R.	opbouwwerker Oosterparkwijk	Groningen
Hof, hr. K.	jongerensportwerker, Stichting Balans	Enschede
Hols, hr. M.	pj.leider Criminaliteit/soc.onveiligheid Gem.pol.	Groningen
Hoogkamp-Kok, mw. R.	troubleshooter vandalismpreventie hoofdafd.ABJZ	Amsterdam
Hout, L.van	opbouwwerker	Eindhoven
Jacobs, hr. J.	wijkagent	Nijmegen
Jacobs, hr. J.A.	brigadier van politie	Enschede
Jansma, mw. M.	onderzoekster sociale vernieuwing dienst Soc.Zaken	Nijmegen
Janssen, mw. J.	opbouwwerkster Wolfskuil	Nijmegen
Jong, mw. C. de	beleidsmedewerker Woningstichting Vooruitgang,	Dordrecht
Junger, mw. J.	(inleider) WODC, Ministerie van Justitie	Den Haag

naam	functie/instelling	gemeente
Kees, hr. P.	onderzoeker Sociaal Geografisch Bureau,	Dordrecht
Kersten, H.	medew. Spangen Veilig	Rotterdam
Klingen, hr. R.	opbouwwerker Malb Buurtcentrum de Hobbit,	Arnhem
Kok, mw. N.	assistent wijkmanager dienst Wijkbeheer/Stadsvern.	Utrecht
Kuitenbrouwers, hr. M.	meldpunt soc. veiligheid	Utrecht
Laar, mw. B. de	buurtcoördinator Bleijenhoek,	Dordrecht
Levering, M.	medew. B.O.T.	Rotterdam
Matser, mw. M.	buurtmanager de Pijp, stadsdeel de Pijp	Amsterdam
Molders, hr. K.	coörd. bestuurlijke preventie afd. Alg.Zaken gem.	Utrecht
Moonen, hr. M.	wijkagent. Buro Wijkzorg, Gemeente Politie	Maastricht
Nelemaat, mw. R.	hoofd bewonerszaken Woningbedrijf.Amstel	Amsterdam
Overbeeke, hr. R.J.	Van Dijk & Van Someren	Amsterdam
Overeem, mw. J.	coördinator BPC-beleid, afd. Alg.Best.Proj. gem.	Amersfoort
Overwater, hr. J. (inleider)	directeur Criminaliteitspreventie	Den Haag
Pest, hr. D.van de	buurtcoördinator Staart-West,	Dordrecht
Peulen, hr. M.	buurtbeheerder Stroinkslanden/Wesselerbrink	Enschede
Poppink, hr. M.	coördinator Project Balans	Enschede
Quint, hr. H.	regionaal coördinator Bureau Halt gemeentepolitie	Utrecht
Raatjes, hr. H.	rayonhoofd Woningbouwvereniging "Groningen"	Groningen
Regt, hr. P. de	directeur Gemeentelijk Woningbedrijf,	Dordrecht
Robberegt, hr. J.	buurtcoördinator Oud-Krispijn,	Dordrecht
Rohde, mw. I.	bureau Bestuurlijke Informatie, gemeente	Utrecht
Rot, hr. F.	wijkbeheerder de Groene Stee	Amersfoort
Ruitenbeek, mevr.	Afd. Projectmanagement	Amersfoort
Sadek, hr. M.F.	woonconsulent van de Pekbuurt, Buurtwinkel	Amsterdam
Smolders, R.	buurtcoördinator Gestel	Eindhoven
Soomeren, hr. P.v (inleider)	Van Dijk & Van Someren	Amsterdam
Spierings, hr. A.	coörd. bestuurlijke preventie/criminaliteit gem.	Enschede
Staats, hr. P.	beleidsmw. Stedelijk Beheer afd. R.O. gemeente	Amersfoort
Starre, hr. R. v.d.	wijkmanager Dienst Wijkbeheer/Stadsvern.	Utrecht
Terschegget, hr. C.	jongerenwerker Jongerencentrum "Madrid"	Amersfoort
Thiele, hr. R.	wijkagent Crabbehof gemeente Politie	Dordrecht
Tieleman, hr. P. (inleider)	hoofdcommissaris van Politie	Dordrecht
Tilburg, hr. M. van	Stichting Beheer van Woonomgeving	Amsterdam
Tomessen, hr. C.F.M.	Dienst WVG/Sektor Welzijn gemeente	Arnhem
Urking, hr. H.	assistent wijkmanager Dienst Wijkbeheer/Stadsvern.	Utrecht

naam	functie/instelling	gemeente
Verkerk, mevr. T.	Beheercoördinator Hoogvliet	Rotterdam
Versnel, hr. H.	ontwikkelingsmanager ZN Dienst Wijkbeh/Stadsvern.	Utrecht
Vliet, hr. G.van (voorzitter)	stedelijk coördinator buurtbeheer,	Dordrecht
Vorenkamp, M.	medew. Tarwewijk Veilig	Rotterdam
Vries, hr. I. de	pleintoezichthouder	Amsterdam
Vries, hr. W. de	coördinator buurtbeheer v.d. Pek, Stibo	Amsterdam
Warnaar, hr. A.J.	Directeur DordtMij,	Dordrecht
Westerik, hr. J.	Bewonerszaken, Woningbouwvereniging 'Eigen Haard'	Enschede
Wienke, hr. H.	hoofd buro Zuid, Gemeente Politie	Enschede
Wijler-Beljaard, mw.	projectleidster Crim.Proj. Malbergen	Maastricht
Wilt, hr. B.	lokale preventiecoördinator Gemeente Politie	Enschede
Wind, hr. J.	opbouwwerker buurtkranten	Dordrecht
Wolde, mw. H.ten	Bewonerszaken, Woningbouwver.'De Eendracht'	Enschede
Woudstra, hr. L.	afdeling bewonerszaken, Zomers Buiten, gemeente	Amsterdam
Wijckmans, hr. J.	Jongerenwerker Malberg, Stichting Trajekt	Maastricht
Wijn, mw. M. (inleider)	directeur criminaliteitspreventie	Den Haag
Zwijnenberg, hr. F.	gebiedsondersteuner (PCG) Stichting Netwerken	Enschede

afd. B&B/BD

doc. lijst133/etiketten